

Spaanse periode in West-Vlaanderen, 1555-1713: Tijdlijn

A- De grote geschiedenis, kort.

Tijdens de periode van Karel V was het protestantisme over gans Europa verspreid geraakt. Maar na de troonsafstand van Keizer Karel, 1555, werden de tegenstellingen bloediger en waren vaak aanleiding of dekmantel voor oorlogen tussen staten.

De Contra-reformatie.

- 1) De Katholieke kerk werkte aan een interne hervorming. Het *Concilie van Trente* (1545-1563). Een paar concrete (±positieve) gevolgen voor onze streken:
  - 1559, de bisdommen van de Nederlanden werden herschikt, met drie aartsbisdommen: een Waals (Kamerijk), een Hollands (Utrecht) en een Vlaams (Mechelen). Er kwamen ook veel meer bisdommen.
  - 1563, de pastoors worden verplicht parochieregisters bij te houden van geboorten en huwelijken. De toepassing bleef wel wat duren tot, in 1611, Albrecht en Isabella met een edict die verplichting concreet maakten. Dan werden die P.R. stapsgewijze algemeen ingevoerd.

- 2) Paus Paulus IV beslist meteen ook tot felle vervolging van de ketteren, en geeft aan de *Inquisitie* de opdracht zelfs iedere schijn van ketterij te vervolgen, en in geen geval zijn toevlucht te nemen tot zachtheid, noch te aarzelen hoog geplaatsten aan te pakken.

- 3) Godsdienst wordt duidelijk een staatszaak: de religie van de heerser is de verplichte staatsgodsdienst, met fanatieke godsdienstvervolgingen als gevolg. Zo kwam men in Parijs tot de Sint-Bartholomeusnacht (aug 1572): op koninklijk bevel werden de Hugenoten (=Franse calvinisten) uitgemoord, met gans hun gezin en dienaars. Hierna volgde een bittere interne oorlog. In Vlaanderen kenden we onder Filips II: Alva en zijn bloedraad: 1.100 executies, o.a. de loyale Egmont en Hoorne, ook 9000 confiscaties.

Het protestantisme.

Deels vanuit de fanatieke leer van Calvijn, maar zeker ook door de vervolging, de zware belastingen en de economische crisis, kwam men in Vlaanderen van hagepreken tot beeldenstorm (1566, bisdom Ieper), gevolgd door repressie. In de Scheldemonding en boven de stromen konden de protestanten zich beter verzetten en zich vanaf 1581 soeverein gedragen. In 'West-Vlaanderen' wisselden de steden herhaaldelijk tussen protestants en katholiek gezag, en zeker niet op een democratische manier. Enkele malen werd een poging gedaan tot het invoeren van godsdienstvrijheid, maar het draaide telkens verkeerd. Zo werd de Pacificatie van Gent (1576) door de Gentse protestanten aangegrepen tot de inrichting van een calvinistische kerk- en rechtsorde, niet alleen te Gent, maar ook in veel steden van Zuid-Westvlaanderen, korte tijd later gekeerd door de katholieke malcontenten. En de wederzijdse verdrukking van anders-gelovigen bleef nog lang duren. Zo zijn in 1713 nog heel wat protestanten vertrokken bij de definitieve annexatie door Frankrijk van Zuidelijk-Vlaanderen (Rijsel, Calais, Frans-Vlaanderen). Toen vertrokken ook diverse Behaeghe's o.a; uit Quesnoy/Deule (Kiesenet) naar Groede en Cadzand in Zeeuws-Vlaanderen.

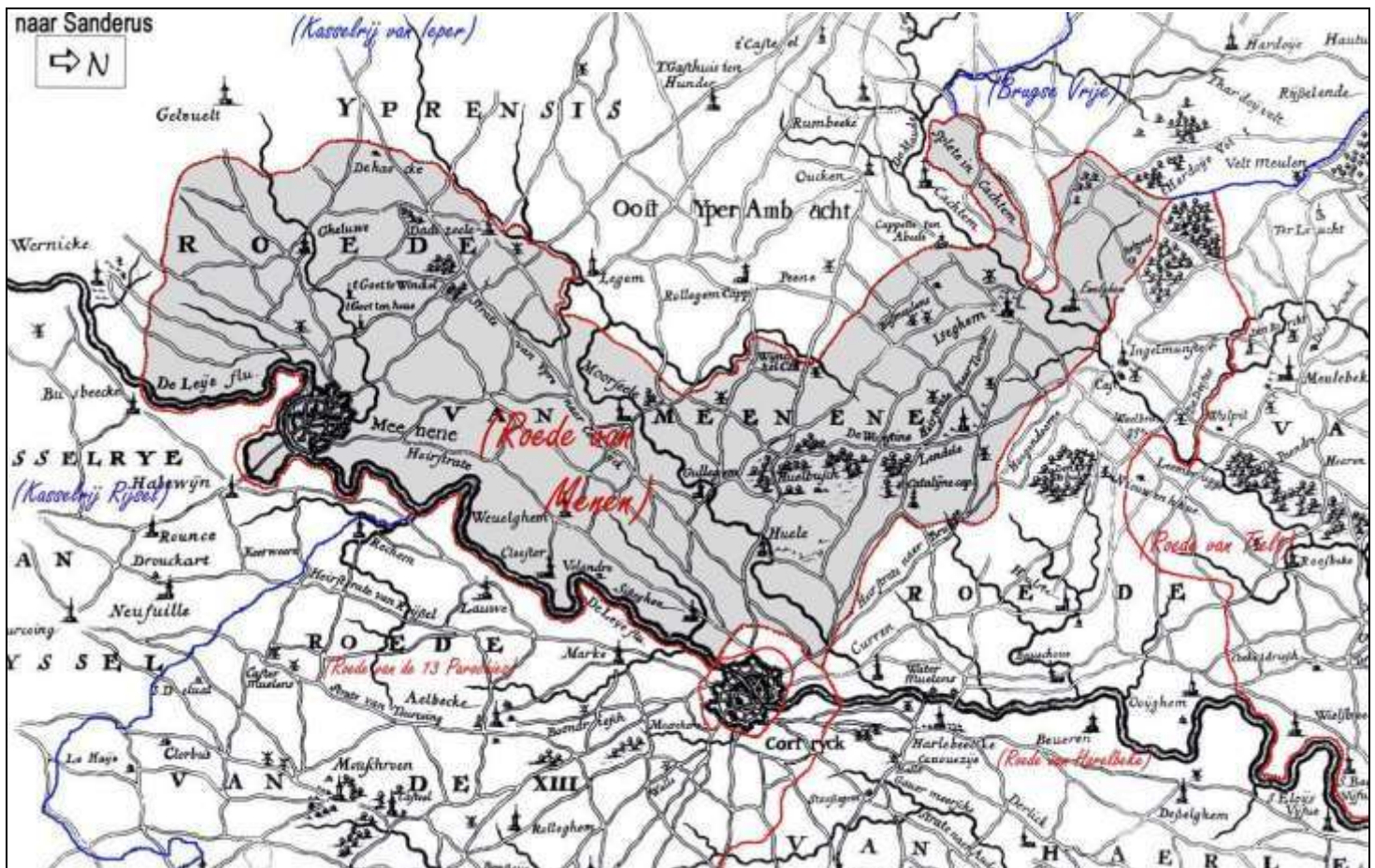
De oorlogen tussen staten.

- 1) De 80-jarige oorlog (1568-1648) slaat in feite op de blijvende strijd tussen de (protestantse) noordelijke en (Spaanse, katholieke) zuidelijke provincies van de Lage Landen, eindigend in het Verdrag van Munster, dat de scheiding bezegelt.
- 2) De 30-jarige oorlog (1618-1648) was analoog begonnen als een strijd tussen protestanten en de katholieke machtshebbers (Habsburgers). Vanaf 1635 mengden de Fransen (Richelieu, Lodewijk XIII) zich in de strijd. Hun bedoelingen waren eigenlijk de annexatie van de Spaanse Nederlanden. De veldslagen leidden tot een definitief verlies van Artesië.
- 3) De vorige ambities werden in 1643 overgenomen door Mazarin, regent van de 5-jarige Lodewijk XIV, met een reeks oorlogen tot 1713, vlak voor de dood van de Zonnekoning in 1715. Het eindigde met de huidige vastlegging van de Frans-Belgische grenzen, dus met het verlies van Frans-Vlaanderen, Rijsel en een stuk Henegouwen. Maar ondertussen was vooral zuidelijk West-Vlaanderen een quasi permanent strijdgebied onder een reeks oorlogen, waarvan we alleen de vredesverdragen geven:
  - Vrede van de Pyreneeën, 1659: het grootste deel van huidig Frans-Vlaanderen wordt afgestaan
  - Vrede van Aken, 1668: de kasselrijën of ambachten van Winoksbergen (Bergues), Veurne, Kortrijk en Oudenaarde werden Frans
  - Vrede van Nijmegen, 1678: ook Ieper, Belle en Waasten werden Frans, en ook delen van Henegouwen
  - Vrede van Rijswijk, 1697, komende o.a. na de verwoesting Brussel (1695): Frankrijk 'retrocedeert' de kasselrijën van Kortrijk en Oudenaarde
  - Verdragen van Utrecht, 1713-1715: nadat Frankrijk uiteindelijk tegen een Europese coalitie (onder Marlborough) werd verslagen, kreeg het onder Engelse invloed een gunstige territoriale regeling, waarbij de huidige Belgische (toen Vlaamse) grens werd vastgelegd, terwijl Engeland belangrijke maritieme basissen verkreeg (o.a. Gibraltar) en koloniale gebieden.

B- De kleine oorlog, we bedoelen: de gevolgen voor de lokale bevolking.

De ganse Spaanse periode van 1555 tot 1713 was het één grote ellende in onze streek. De wisseling van regimes in de steden (nu eens vlucht van priesters dan weer van burgerij met protestantse sympathie), de opzettelijke vernielingen door invallende troepen, maar vooral ook ingekwartierde troepen zonder soldij, op rooftocht, en de herhaalde hongersnood door het beletten van aanvoer, veroorzaken ook pest, braak blijven van akkers en het wegvluchten ook van de gewone bevolking. In 1587 werd in de Roede van Tielt nauwelijks 4% van de akkergrond bebouwd; en de wolven groeiden aan tot een echt gevaar voor het weinig resterend vee. Vlaanderen kende ook tijdens de periode van Albrecht en Isabella (1596-1621) niet die heropbloei die Brabant wel kende. Maar met de oorlogen van Lodewijk XIV herbegon het drama weerom.

Wel kwam in de eerste helft van de 17^e eeuw, een immigratie op gang vanuit het zuiden: Waals-Vlaanderen tot Picardië, terwijl heel wat 'overlevers' uit de Westhoek wegtrekken naar de rest van Vlaanderen, Nederland, Engeland en Duitsland, zie ook de Behaeghe(l)s. Veel landelijke bevolking vluchtte naar steden, in grote ellende. We pogen hieronder een lokale 'tijdlijn' op te volgen op basis van allerlei kroniekgegevens, toegespitst op Izegem en ruime omgeving.

Tijdlijn Spaanse Periode, 1555 - 1713, toegespitst op zuidelijk West-Vlaanderen

1556	Hongersnood in Vlaanderen
1564	Zwarte pest in de streek
1565	Economische crisis
1566	Beeldenstorm . Op 10 augustus begon de beeldenstorm te Steenvoorde (tussen Cassel en Poperinge). Vandaar trok een kleine bende van gemeente tot gemeente. Antoon Algoet, een gewezen pater uit Ieper die in Engeland Calvinistisch predikant werd, en 'Willekin' waren zowat de leiders. Beelden, ornamenten en boeken werden vernield in de kerken van Ieper, Komen, Meneen, Geluwe, Moorslede, Armentiers, Hondschote. Volgens Calvijn was elke versiering van het kerkgebouw uit den boze. Op 22 augustus waren ze in Izegem ; die dag gaven ze eerst een preek en 's anderendaags had de verwoesting plaats: <i>met stocken ende wapenen ghebroken ende ghecasseert hebben alle de beelden, sacramentshuusen, andere ornamenten ende boucken binnen de kercken van Iseghem, Emelgem ende Ingelmunster, in welke brake diversche goedingen derzelfden kercke ontvrempt hebben geweest ende daer vele andere insolentien bedreven</i> . Maar op 15 augustus waren ze reeds in (West)Rozebeke, Staden Hooglede en Roeselare geweest; zelfs de beelden op de hallen van Roeselare moesten het ontgelden. Anderen trokken naar Rumbekke, Langemark en Dadizele, maar ook Ardooië, Meulebeke, Pittem, Beselare, Wervik, Zonnebeke en Tielt werden 'bezocht'.
1567	Alva komt naar de Nederlanden met onbepaalde militaire macht en de opdracht alle rebellen te straffen. De protestantse weerstand wordt een soort guerrilla, te water (watergeuzen) en te land (bosgeuzen). Velen trekken weg: kooplieden vaak naar Engeland (o.a. families Cogghe en Crommelinc uit Izegem); anderen vaak naar het noorden.
1568-1576	Spaanse krijgsvonden liggen in garnizoen te Meneen , vaak slecht betaald. Ze doorliepen de ganse streek en richtten veel verwoestingen aan; ook Izegem werd niet gespaard. Vaak vluchtten landlieden naar de steden, waar ze vaak op straat sliepen. Ondertussen zit het land in een zware economische crisis. Er heerst hongersnood en pest in de streek. In 1575 stierven te Izegem, in 15 weken tijd, ongeveer 3.600 'communicanten' (parochianen) aan de pest. Er was reeds pest in de streek in 1570, 1572, 1574; later, 1580-1584, wordt het nog erger.
1576	Na de dood van Requesens, 1776, lijken de protestanten het te halen. Pacificatie van Gent ; de nieuwe landvoogd, don Juan, komt het land binnen vermomd als dienstknecht en krijgt nooit reële macht!
1577	Triomfantelijke intocht van Willem van Oranje te Brussel; driest calvinistisch bewind te Gent .

1578	Gent stuurt zijn milities uit naar andere Vlaamse steden om geestesverwanten aan de macht te brengen, o.a. Kortrijk, Menen, Roeselare, Tielt. Nu vluchten de priesters, religieuzen en katholieke bewindslieden. Er volgt een dubbele katholieke reactie: Farnese, veldheer van don Juan, wint bij Gembloers, en wordt zelf landvoogd. Maar dichterbij, ontstaat een verbond van 'malcontenten' uit Henegouwen en Artois tegen de calvinisten. Ze sluiten zich handig aan bij "Nederlandse" (in feite afkomstig uit de Franstalige provincies van de Nederlanden: Artois, Luxemburg, Namen en Henegouwen) troepen in Spaanse loondienst, die aan het muiten gingen wegens achterstallige soldij. Die waren uit op een versterkte stad om zich te verschansen en trokken zo op 1 oktober Menen binnen. Van hieruit voerden ze daarna actie, tegen de calvinistische steden en tot plundering of brandschatting van gans de omgeving. Farnese lachte in zijn vuistje.
1578-1579	Zo maakten de malcontenten (vaak gewoon de Walen genoemd of de Paternosterdragers) zich in de volgende maanden meester van Izegem, Roeselare, Belle, Poperinge en Waasten. Te Izegem gebeurde dit reeds in oktober 1578; heel wat Izegemnaren vluchtten naar Gent. Tussen 1400 en 1577 was Izegem een bloeiend centrum voor productie en handel van lijnwaad (vlas-weefsel); laken=wolweefsel. Uit Roeselare vluchtte een deel van de bevolking naar Brugge, 'met pach ende zach, met wijf ende kinderen'; Roeselare werd bezet in januari 1579, en kende in april een grote brandramp, vermoedelijk door onachtzaamheid van de bezetters: ongeveer 300 huizen gingen op in de vlammen. De calvinistische regimes hebben dus in die kleinere steden maar enkele maanden geduurd maar betekenden wel een enorme dubbele aderlating. De grotere steden Ieper en Kortrijk (versterkte steden) ontsnappen aan de greep van de malcontenten en blijven dus, voorlopig, calvinistisch. Wel lagen de malcontenten in december 1578 aan de Steenstraete voor Ieper en maakten zo de scheepvaart naar Ieper onmogelijk. Daar zwermden ze door de streek, 'ruwinerende en geheel teniete doende, vercrachtende de vrouwen, ja ook, jonge meyskens'. Te Merkem, Langemark, Noordschote, Zuidschote, Bikschote, Reninge, Boezinge werden vee, paarden en levensmiddelen opgeest. Boezingenaren vluchtten op kerstavond 1578 naar het veiliger Ieper. Brugge gaf in april 1579 toelating aan talrijke wevers uit Roeselare, Izegem en omgeving aldaar hun beroep uit te oefenen.
1578	De geuzen waren evenmin doetjes. Er kwam een tweede beeldenstorm , nog algemener dan de eerste: meer dan 400 kerken in Vlaanderen kregen vandalenbezoek; de bisschoppen van Brugge en Ieper werden aangehouden; priesters vluchtten. De geuzen doorliepen Westrozebeke, Langemark, Staden, Merkem, met aanhouding en marteling van talrijke rooms-katholieken.
1579	Ieper vraagt hulp aan Gent dat een legertje stuurt van Schotse en andere huurlingen. In mei verjagen die de Walen uit Boezinge. Dan trekken ze naar Roeselare en in oktober 1579 maken zij zich meester van Menen . Eigenlijk is het allemaal niet zo erg duidelijk. Ondertussen zijn de malcontenten eerder actief te Meulebeke , Tielt en omgeving, ze roofden en brandden en schuimden het platteland genadeloos af. Tielt moest dagelijks proviand leveren voor 2000 soldaten plus 36 pond parisis voor de bevelhebbers. Een chaotische toestand volgde voor de ganse streek, maar die zeer lokale oorlog wordt in de grote geschiedenis maar marginaal aangeraakt.
1580-1586	Kort overzicht: Farnese (hertog van Parma, landvoogd sedert 1578) herovert zuidelijk Vlaanderen : 1580: Kortrijk; 1581: Doornik; 1583: Duinkerken, Nieuwpoort, Menen, Veurne, Diksmuide, St-Winoksbergen en Aalst. 1584: Farnese herovert de grote Vlaamse steden: Ieper, Brugge en Gent. 1585: Farnese herovert zuidelijk Brabant: Brussel, Antwerpen. In 1586 wil Engeland Spanje (Farnese) stoppen en stuurt Leicester met een legertje naar Zeeland. Farnese valt stil wegens gebrek aan middelen, munitie en weldra ook door ziekte. Resultaat: de scheiding tussen Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden is een territoriaal feit geworden. Het Noorden kan zich vrij ontwikkelen, terwijl het Zuiden de speelbal en het slagveld wordt van de Europese machten, waaronder de (Noordelijke) Verenigde Provinciën hun plaats opeisen.
1580	Vanaf 1580 komt de streek dus weer voor in de grote geschiedenis van de staten. De la Nouë, generaal voor Oranje, was na een veldslag bij Ninove teruggeplooid naar Ingelmunster waar hij het kasteel wilde innemen. Generaal Van Roubais (of: Deroubaix), voor Farnese, viel De la Nouë aan met een grote overmacht. Eerst werd er gevochten bij de Mandelbrug tussen Izegem en Emelgem, dan op Ingelmunster. De slag was bloedig (de Mandel werd rood van het bloed) en De la Nouë volledig verslagen, zijn mannen gedood, de edellieden gevangengenomen.
1580-1583	In 1580 werd ook Kortrijk veroverd op de calvinisten. In 1582 en 1583 stierven in Kortrijk zo'n 60.000 mensen aan de pest , vooral onder de gevluchte landlieden, die bij bendes, onder de blote hemel sliepen. Men maakte twee nieuwe begraafplaatsen, waarvan het ene blijkbaar nog gekend is als het Boerenkerkhof: men begroef er dagelijks, 'bij hele hopen', in een massagraf...

1581-1587	In 1581 werd Roeselare nog maar eens overvallen, nu door ruiters uit Brugge, die de kerk nog eens plunderden. In 1582 waren het weer de Walen die er huisden. Eens betaalde de schout 14 pond aan voorbijtrekkende soldaten opdat ze zouden passeren <i>zonder cost ofte foule</i> . De stad was grotendeels verwoest, wel was de stad vol landlieden, gevlucht uit hun eigen dorp. In 1583 liet men alle <i>kasseiden</i> opbreken in de stad, omdat dit geliefde projectielen waren voor amokmakers. De eigen bevolking was grotendeels vertrokken (velen naar Brugge); in 1587 telde de stad nog 68 gezinnen in de gehele stad, een tiende van tien jaar voordien. Tussen 1580 en 1597 had Roeselare zelfs geen pastoor; in 1597 werd de priester die pastoor was van Rumbekke, Oekene en Kachtem samen, ook nog deken van Roeselare. Eerst in 1605 kreeg Roeselare weer echt een eigen pastoordeken. Inderdaad, pastoors waren zeldzaam geworden in die jaren. Zo was, rond 1590, de pastoor van Zwevezele ook pastoor van Wingene, en bediende daarenboven Waardamme, Rudderveorde, Lichtervelde en Koolskamp. In 1597 werd hij daarbovenop deken van Torhout en kreeg ook nog de zorg over Ardoorie in 1598.
1582	In 1582 werd de heerlijkheid Izegem door de Spaanse Filips II tot graafschap verheven met blijkbaar een zekere rechtspersoonlijkheid over 13 parochies: Izegem, Emelgem, Kachtem, Ingelmunster, Lendeledde, Rumbekke, Roeselare, Oostnieuwkerke, Hooglede, Torhout, Lichtervelde, Zwevezele en Koolskamp. In 1678 verhief de Franse koning Lodewijk XIV het graafschap Izegem tot prinsdom. Blijkbaar waren de heren van Izegem gediensstige vazallen.
1582	Het concilie van Trente had reeds eerder beslist de kalender aan te passen. Bij bul van paus Gregorius XIII werd in 1582 beslist dat men 10 dagen zou afsnijden van het lopende jaar. In de zuidelijke Nederlanden gebeurde die invoering van de Gregoriaanse kalender in 1582: 21 december was de laatste dag van 1582. Voordien was er de Juliaanse kalender (van Julius Caesar). Niet alle landen volgden onmiddellijk, maar de Gregoriaanse kalender was wel algemeen vanaf de 17e eeuw.
1583	Toen de Schotten (huurlingen voor de geuzen) Menen verlieten paktten de Moorsleedse boeren zelf de overblijvende vrijbuiters bij de kraag en sloten ze op in de dorpsgevangenis; maar vervolgens zaten ze opgescheept met Duitse en Spaanse soldaten.
1583-1584	Tijdens de belegering van de stad door de troepen van Farnese, was er pest te leper ; er bleven in gans de stad nauwelijks drie huizen vrij van de ziekte. In 1584 werd de stad ingenomen en grotendeels verwoest. Sommige dorpen in de omgeving waren vrijwel totaal ontvolkt.
1586	Te Izegem telde men in 1586 nog 120 paarden plus koeien en waren er slechts 39 bunders (55 ha) akkerland bezaaid. In 1587 was dat toch alweer 79 bunders (112 ha). Ook de lijnwaadmarkt was volledig ingestort. Eerder was de Izegemse el de standaardmaat voor de West-Vlaamse handel; vanaf 1599 werd dit de Brugse el.
1587-1589	De Spaanse troepen gedroegen zich in het land zoals in die tijd gebeurde in een vijandelijk land. De roede van Tielt en de kasselrij van leper werden heel erg geteisterd. In 1587 was in de roede van Tielt slechts 504 bunders bebouwd, namelijk 4% van wat normaal werd verbouwd. Het groeiend aantal wolven vormt een reëel gevaar. In de kasselrij leper met 93.000 gemet (41.000ha) bouwland telde men in 1587 slechts 6.700 gemet bezaaide oppervlakte, of 7%. Een jaar later was dit nog 5,5%. De streek tussen leper en Roeselare is bijna volledig ontvolkt en braakliggend : er waren nog 4 of 5 fortjes waar enkele mensen samenhoften. Ook over de streek van Kortrijk wordt in 1587 geschreven <i>'dat men de velden van de bosschen, noch de grachten van de hooghe weggen niet en kende. De lieden en condon de plaetsen niet vinden daer waer huysinghen ghestaen hadden, het was al verwoest ende overghegroyt met boomen, hagen ende kruyden.'</i> Emelgem was toen vrijwel onbewoond
1589	Een deel van Izegem gaat in de vlammen op, ook de linnenhalle, vermoedelijk na een inval van vrijbuiters uit Oostende of Sluis (geuzen).
1590-1600	Kortrijk , met zijn vestingen en poorten, kan zich iets beter afschermen en kent een goede verbetering tussen 1590 en 1600, zodanig dat de economische productie in 1600 het niveau haalt van voor de oorlog. Hoofdactiviteit is linnen, meer speciaal linnen damast (= lysecleet of hautelice); damast is een monochroom weefsel waarbij men figuren bekomt door de speciale weeftechniek, wat kan met wol, linnen of katoen. Dit damast was geliefd als fijn tafellinnen, met bloemmotieven of wapenschilden. De kleinere steden en het platteland hadden het een tijdlang moeilijker, vooral de omgeving leper en Tielt. In de kasselrij Veurne was de bevolking geslonken van 26.000 vóór de oorlog tot 4.000 bij het einde van de eeuw. Het leperse platteland lag er verlaten en desolaat bij. De economische chaos was compleet. Ook Izegem maakt een demografische crisis door: oorlog, mislukte graanoogsten en besmettelijke ziekten veroorzaken hoge sterftcijfers.

1592-1593	Een 200 'Staatse' soldaten overvielen december 1592, vanuit Vlissingen, de streek Meulebeke - Izegem. Te Izegem werden 28 huizen in brand gestoken; te Emelgem werd de kerk verbrand en te Meulebeke werd een windmolen en verscheidene huizen afgebrand. Tijdens diezelfde tocht werden een aantal notabelen gevangengenomen en op losgeld gesteld. Hetzelfde wordt ook gesignaleerd voor andere gemeenten, o.a. in 1593 te Wingene , waar 17 huizen en de kerk platgebrand werden. In de kerk waren enkele families gevlucht met goederen en vee. Ze kwamen om in de vlammen. Dergelijke raids gebeurden bijna volgens een vast patroon: als er geen collectieve brandschatting werd betaald, werd de gemeenschap gemolesteerd. Maar die dreiging verminderde geleidelijk vooral nadat in 1604 Oostende als laatste geïsoleerd bolwerk van de calvinisten gevallen was.
Einde XVIe eeuw	Algemene toestand: de aartshertogen komen naar de Nederlanden in 1599. Militaire acties worden beperkter, en de eigen militairen komen minder buiten hun garnizoenen. Vlaanderen heeft enorm geleden, veel meer dan Brabant, dat weldra een zekere herbloei kent, met een echte hoogbloei van de schilderkunst. De Noordelijke Provinciën van de Nederlanden vinden hun eigen leiders en een eigen nieuwe staatsvorm: de ' Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden ' met een typisch stedelijke en maritieme handelscultuur. De staat is reeds erkend door Engeland en Frankrijk en heeft een mooie toekomst, o.a. met zijn Verenigde Oost-Indische Compagnie (1602). Er volgde de gouden 17 ^e eeuw.
1603-1604	Eind 1603 is de toestand van de stad Tielt kritiek: er is pest, de accijns wordt niet meer verpacht, de markt is gesloten en de schepenen vergaderen niet. In 1604 is er ook pest te Staden : de doden worden er begraven zonder kerkdienst.
1604	Oostende was sinds 1587 bezet door staatse troepen en al sinds drie jaar belegerd door Spinola, Genuëes in dienst de aartshertogen, en tegelijk het oog van de Spaanse koning. In 1604 geeft de stad zich over. Ondertussen kende Roeselare weer de typische problemen van garnizoenstad, ook nog in 1605 met de kerk als kazerne.
1607-1611	De kerk en de staat vergroten hun greep op het persoonlijke leven . Zo regelt een plakkaat van 1607 het gedrag op zon- en feestdagen. Het is verboden tijdens de mis, de vespers of het lof op een openbare plaats te wandelen, in een herberg te zitten, te vissen of zich met een spel te vermaken! Een ander plakkaat van 1608 regelde de doop: zo was de doop verplicht binnen de drie dagen na de geboorte. 1609: een verordening stelt dat de mispreek niet langer dan een uur mag duren. In 1611 komt het edict op de parochieregisters, uitgevaardigd door Albrecht en Isabella. Het edict eist dat doop-, huwelijk- en begrafenisregisters in het dubbel worden opgesteld en voorgelegd aan het stadsbestuur. Het dubbel van de registers moet worden overgemaakt aan de griffie van de rechtbank. Het edict werd niet overal even stipt of snel toegepast, maar is nu van groot nut voor de genealogie. 1613: ongedoopte kinderen moeten buiten de omheining van het kerkhof begraven worden. Ook, de naleving van de Paasplicht wordt gecontroleerd; het aantal paasplichtigen (communicantes) wordt soms geteld wat een goede maat is voor het inwonersaantal van een parochie (gemeente)
1609-1621	In Antwerpen wordt een twalfjarig bestand gesloten tussen de Republiek en de Aartshertogen, waarbij de aartshertogen de Republiek als soevereine staat erkennen en beide partijen de bestaande territoriale opdeling als grenzen aanvaarden. Einde ook aan de vrijbuitersraids op Vlaamse dorpen vanuit Zeeland. De blokkade van de Schelde wordt niet opgeheven. Ook in het Kortrijkse platteland bracht het 12-jarig bestand eindelijk een periode van rust , en langzamerhand werden de steden en dorpen heropgebouwd. Toch bleven de wegen nog onveilig, zodat de deken van Tielt zich in 1609 nog door soldaten liet vergezellen bij een decanaal bezoek aan Meulebeke. Daarenboven kennen de jaren 1609 en 1621 graancrisissen, wat het aantal bedelaars en armen weer doet toenemen.
1610	Slechts 9 van de 22 parochies van de dekenij Tielt hebben een eigen pastoor.
1612-1613	Het kanaal Gent-Brugge wordt gegraven. Het kanaal had ook strategisch belang tot bescherming van Brugge en Gent; de linie werd o.a. bemand met opgeroepen milities; eerst in 1650 trekken de Fransen over het kanaal.
1621	Het einde van het 12-jarig bestand, betekent ook het hernemen van de strijd, met zijn processie van vreemde troepen, plunderingen en opeisingen. Het volksgebed: <i>A peste, fame et bello, libera nos, Domine</i> (Van de pest, honger en oorlog, verlos ons, Heer) wordt dagelijkse bede.
1624	In 1624 is er pest te Pittem , men begraaft bij het sterfhuis.
1625-1643	Vreemde soldaten in de streek Tielt-Meulebeke : Ieren in 1625, Spaanse troepen in 1626, Spaanse ruiters in 1629, Engelsen in 1632, weer ruiters in 1633, Ieren in 1635 en Spanjaarden in 1638 en 1639.

1628	De wederopbouw van de kerken vordert maar traag . In 1628 zijn er in gans het bisdom Brugge slechts 15 kerken helemaal hersteld. Een 80-tal andere zijn gedeeltelijk weer bruikbaar gemaakt voor eredienst; hetzij het koor, een zijkapel of een beuk.
1631-1637	In 1631 teistert pest het Spaanse leger ; in 1631-1636 is er pest te leper . In 1636 is er pest te Langemark en te Boezinge . In 1636-1637 is er pest te Rumbeke .
1631	De Nederlanders beginnen een grote expeditie om door Vlaanderen te trekken en het kapersnest (Jan Bart) in Duinkerken te vernietigen. De aanval wordt gestopt, maar ook de tegenaanval op Zeeland mislukt.
1632	Spaanse furie te leper . In feite is het een oplopende ruzie tussen leperse milities (kurassiers) en Spaanse soldaten, met een paar doden en een lange gerechtelijke staart, maar die wel de spanningen toont.
1632	Twee Zuid-Nederlandse bevelhebbers doen Den Haag voorstellen om de Zuidelijke Nederlanden te verdelen tussen de Republiek en Frankrijk. De uitvoering beperkt zich tot de capitulatie van Venlo, Roermond en Maastricht.
1635	De idee tot verdeling van de Zuidelijke Nederlanden (met een splitsing zowat op de taalgrens) wordt hernomen in een verdrag tussen Frankrijk en de Republiek. Er zijn een reeks aanvallen vanuit zuid en noord maar de Spanjaarden houden redelijk stand. Wel verslaan de Nederlanders een (tweede) Spaanse Armada, 1639. De Fransen nemen Atrecht (Arras), 1640
1637	Van de circa 105 familienamen die Geluwe telde in 1577, zijn er in 1637 een 70-tal verdwenen uit de gemeente, maar er zijn evenveel nieuwe familienamen. Er is dus een enorme vernieuwing van bevolking, met een dieptepunt rond 1590. Zoiets geeft aanleiding tot een sterke verjonging van de bevolking: in Hooglede noteert men, tussen 1640 en 1649, 717 dopen tegenover 453 sterfgevallen.
1638	Als gevolg van de dreiging vanuit Frankrijk, wordt door Ferdinand, landvoogd van de Spaanse Nederlanden, en door de Raad van Vlaanderen aan alle 'prochies' bevolen lijsten te maken van alle weerbare mannen (leeftijd 20-50 jaar) in hun rechtszone. In de lijsten van Moorseele of Izegem troffen we geen enkele Behaeghe(le) of Clement. In de Kasselrij leper waren er meerdere Behaeghele, o.a. te Oekene: Frans (#3322) en Maerten Beha(e)ghele; te Langemark waren er 4 weerbare mannen Behaghele, ook 1 Behaeghe te Krommenelst bij leper. Er waren 5 Clement te Waarmaarde (bij Tiegem) en 1 te Zwevegem. Voor zover de lijsten ons bekend zijn, vonden we geen enkele Behaeghe(le) in de Kasselrij Kortrijk (hierbij was niet Menen, Wervik noch Kortrijk). Er waren geen weerbare mannen Cardoen in de Kasselrij leper, wel 3 in het aangrenzende Geluwe (kasselrij Kortrijk).
1642-1643	Frankrijk: Richelieu sterft eind 1642, Lodewijk XIII sterft enkele maanden later, als Lodewijk XIV 5 jaar oud is. Richelieu had de overgang evenwel voorbereid. Hij had een talentvolle Giulio Mazzarini naar Frankrijk gehaald en onder de naam Jules Mazarin tot kardinaal benoemd (hoewel hij geen priester was). Mazarin werd na Richelieu eerste minister en ook voogd en opvoeder van Lodewijk XIV. In 1643 ook haalde het Franse leger een duidelijke overwinning op de Spanjaarden bij Rocroi. Daarna lijken de Fransen zich te concentreren op zuid Vlaanderen.
1644	De ontredde van de voorgaande periode resulteerde ook in een bijna algemeen analfabetisme : er was te Kachtem een akte opgesteld door de griffier met getuigenissen van meerdere notabelen van het dorp, ook de gewezen burgemeester; geen enkele van de vier heren kon zijn naam schrijven.
1644-1648	Grevelingen wordt door de Fransen veroverd in 1644, Kortrijk, Menen en Kassel in 1645, ook Armentiers , waar bij de belegering 3000 mensen stierven aan de pest. De hertog van Lorreinen lag met troepen in dienst van Spanje eerst bij Ardoois enerzijds, en anderzijds tussen Grammene en Markegem; later plooidde de westelijke groep zich terug langs het kanaal Gent-Brugge (St-Joris -ten-Distel, bij Beernem), blijkbaar zonder echte confrontatie met de Fransen, die vrij spel kregen in 'centraal West-Vlaanderen'. De Franse soldaten trokken rond, plunderden en brandden al wat ze op hun weg vonden, de kerken eerst: Roeselare, Izegem (waar blijkbaar iedereen gevlucht was), Ingelmunster, Kachtem, Oekene, Rumbeke. Dan volgen branden en plundering te Tielt (dat voordien al een beetje hersteld was: in 1645 telden ze 3.500 inwoners), Ruiselede en Meulebeke. De troepen van Lorreinen waren evenmin erg vriendelijk voor de bevolking: bij zijn vertrek uit Markegem (oosten van Meulebeke) eist de kolonel van een regiment "Lorinoise" 60 patacons (= 2,5 pond groot). Toen hij die niet kreeg, liet hij de kerk en dorp plunderen. In 1646 gingen soldeniers van Lorreinen ook 'brutaal' te werk in de omgeving van Tielt. Voor de bevolking bestonden er dus geen bevriende soldaten meer. In het gebied waar de Fransen gepasseerd waren, brak hetzelfde jaar ook pest uit: Tielt verloor een kwart van zijn bevolking aan de pest tussen 1645 en 1647. Pest ook in de omgeving van Izegem, te Pittem (de gemeente werd totaal verlaten in mei-juli 1646), ook Moorslede . Te

	Meulebeke woedt een 'besmettelijke ziekte'. In 1647 volgt de pest te Staden, Hoogede en Rumbeke . Er was ook hongersnood in gans de streek, door diefstal en vernieling van de oogst, maar ook door oogstmislukking wegens zeer strenge winters. Dit alles is nog maar een voorspel tot de vier 'echte oorlogen' van Lodewijk XIV die nog komen.
1648	In 1648 vallen Duinkerken en St-Winoksbergen in Franse handen.
1648	Einde van de 80-jarige oorlog (en te gelijk ook: van de 30-jarige oorlog, analoge godsdienstoorlog in Duitsland, eveneens eindigend in een statenoorlog): Spanje en de Republiek sluiten de Vrede van Munster, 1648 (of Vrede van Westfalen, zoals hij meestal heet in verband met de 30-jarige oorlog). In feite komt die vrede veel te laat, want de zuidelijke Nederlanden hebben ondertussen zwaardere problemen met de Zuiderbuur, maar worden ook bij de noorderbuur het kind van de rekening. De grenzen met de Republiek blijven volgens de bestaande bezetting, de Schelde blijft gesloten en de Vlaamse kusthavens moeten evenveel heffingen leggen op uit- en invoer als de Nederlanders vragen op de Schelde (om te beletten dat de handel verplaatst wordt). De grootste winnaar is Lodewijk XIV; hij wordt de machtigste vorst van Europa, het overwicht van de Habsburgers (Spaanse en Duitse) is gebroken, terwijl de Verenigde Provinciën en Zweden toetreden tot het gezelschap van de mogendheden.
1648-1650	De Fransen onder bevel van Condé belegeren Ieper, verdedigd door de hertog van Lorreinen. Ieper wordt ingenomen in 1649. In 1650 vallen de Fransen Beernem binnen, dus boven het kanaal Brugge-Gent, een gebied dat tot dan toe nogal gespaard bleef van de oorlog. De dorpen die ze doortrokken worden op maandelijkse schattingen gesteld, in natura en geld ten gerieve van het hoofdkwartier te Harelbeke; Beernem wordt geplunderd, vernield en deels platgebrand. In Menen en Moorslede zitten Spaanse troepen die ook bevoorrading opeisen. De Spanjaarden gaan in 1651-1652 iets in de tegenaanval zodat de gevechten eerder verschuiven naar het huidige Frans-Vlaanderen.
1648-1658	Toch is de periode 1648-1658 een decade met een relatieve pauze voor onze streek, waarbij de bewoners onmiddellijk hun veerkracht herwinnen. De industriële activiteit krijgt een impuls; de bevolking neemt duidelijk toe (terugkeer, inwijking, geboorten). Het zwaar-gehavende Tielt begint de herstelling van zijn deels verwoeste Sint-Pieterskerk in 1654. Izegem telt 3.228 inwoners in 1653. In 1655 zijn er nieuwe tellingen van 'weerbare manen'; Izegem telt nu 410 weerbare mannen; in 1638 was dit aantal 343, dus een duidelijke toename. In 1655 was er ook een loting van 'tiendemannen' die paraat moesten zijn voor mobilisatie. Stad Kortrijk niet meegerekend waren er in de kasselrij Kortrijk zowat 11.000 weerbare mannen in 1655, tegen een 8.700 in 1638. Dus een opmerkelijk herstel binnen die 17 jaar.
1658	Nieuw groot offensief van de Fransen in 1658: St-Winoksbergen, Duinkerken en alle forten op de Aa (gebieden grotendeels teruggewonnen door de Spanjaarden in de voorgaande jaren) worden onder de voet gelopen. Nog in 1658: het Franse leger verbonden met Engeland verslaat het Spaans-Nederlands leger in de ' Slag der duinen ' bij Duinkerken. Daardoor komen Veurne, Diksmuide, Grevelingen, Ieper en Ninove aan Frankrijk. Duinkerken komt nu aan Engeland (dat het in 1662 reeds verkoopt aan Frankrijk, die er weer een kapersnest van maakt).
1658	In augustus 1658 vielen de Frans-Engelse troepen Tielt binnen; zij verwoestten de oogst, ontmantelden huizen om hun kamp op te bouwen. Tegen de winter kwamen de Fransen met Turenne te Izegem kamperen en fourrageren; in Moorslede waren het eerst de Spanjaarden (met don Juan van Oostenrijk) en de Nederlanders, dan de Fransen (de troepen dus die de slag der duinen uitvochten); in Staden brandt de kerk. Ook Dadizele en Geluwe hebben bezoek van Turenne en zijn troepen. Dit alles ging gepaard met zwarte armoede en verhoogde sterfte: zo kende Kanegem in het najaar 1658 een sterke verhoging van de kindersterfte (mogelijks pokken). Tielt en Aarsele kenden een uittocht van de bevolking.
1658	<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 45%;"> <p>LETTERLIJK: OORLOGHE SONDER STRIJDT, HONGHER SONDER DIEREN TIJDT GHE=ETEN SONDER TANDEN SIJN DESE NEDERLANDEN</p> <p>Aangepast: Oorlog zonder strijd tijd van honger en zonder dieren, weerloos zijn deze Nederlanden</p> <p>uit een register in Frans-Vlaanderen, 1658</p> </div> <div style="width: 45%; text-align: right;"> <p>Oorloghe sonder strijd, Hongher sonder dieren tijdt: Ghe=eten sonder tanden: Sin dese Nederlanden. 1658</p> </div> </div>

1659	Vrede van de Pyreneeën, 1659. (Frankrijk en Spanje vochten ook een oorlog uit bij de Pyreneeën). Met het verdrag wordt Noord-Catalonië Frans grondgebied, en van de Spaanse Nederlanden gaat Artesië naar Frankrijk, ook Grevelingen.
1661	Op 5 mei kent de streek een zeer zware storm met wind, bliksem en hagelstenen die dieren te velde kwetsten en doden. Er was erg veel schade aan gebouwen, gewassen en bossen.
1665	Sedert 1661, na het overlijden van Mazarin, had Lodewijk XIV zelf de absolute macht in handen genomen, binnenlands, met bovendien ook de duidelijke ambitie de hegemonie in Europa te veroveren. Hij richt een groot gestructureerd beroepsleger op. Hij voert hiermee vier oorlogen met 27 campagnes. Die campagnes gebeurden allemaal in onze gewesten, ontmantelden ons gebied territoriaal, verwoestten het en behoren tot de meest verschrikkelijke periodes van onze nationale geschiedenis (H. Pirenne, Histoire de Belgique). Gedurende al die oorlogen was de tactiek van de verschroeide aarde inderdaad een opzettelijke strategie. We citeren weer Pirenne (zeker niet verdacht van Fransvijandigheid) met uittreksels (zinnestukjes tussen aanhalingstekens) van Louvois , toen opperbevelhebber onder Louis XIV en de werkelijke minister van Buitenlandse zaken. Hij beveelt het omhakken van de bossen der monniken: <i>“nutteloze lieden en meestal onze vijanden zeer toegedaan”</i> , het verwoesten van de eigendommen van de grote families: <i>“in de hoop ze aldus te dwingen naar Frankrijk over te lopen”</i> . Hij laat het veroverd gebied stelselmatig brandschatten tot het Land van Waas toe, voorziet de infanterie van bajonetten en verlaat zich alleen op geweld om <i>“de Vlamingen in alles te ergeren ten einde ze dadelijk te versuffen en hun geen zweem van vrijheid noch enige hoop op gunstige behandeling te laten”</i> . Die tactiek resulteert uiteindelijk in het (militair nutteloos) bombardement van Brussel (1695) waarbij een groot deel van de stad afbrandt, inbegrepen de grote markt, maar was voordien ook het lot van honderden dorpen. Het verloop op lokaal vlak is niet altijd goed te volgen. Daarom hier eerder de grote lijnen.
1665	Bij het overlijden van Filips IV, koning van Spanje, 1665, eist Lodewijk XIV het erfrecht op de Zuidelijke Nederlanden voor zijn echtgenote op, en dit op basis van een oude regel uit het familierecht, het recht der “devolutie” (vandaar “ Devolutieoorlog ”). Wanneer dit recht juridisch aangevochten wordt in 1667, stelt hij een ultimatum en vallen de Franse troepen, steeds onder leiding van Turenne (Slag der Duinen), de streek rond Kortrijk binnen. Ze belegerden Kortrijk en Deinze, de bevolking slaat op de vlucht.
1665-1666	In Londen stierven honderdduizend mensen aan de pest, in minder dan 1 jaar, 1665. Een jaar later kent Londen een enorme brand die twee derde van de stad in as legt.
1666-1670	De pestepidemie sloeg over naar het vasteland: eerst de havens Brugge, Gent, Antwerpen, maar ook het ganse achterland, van Veurne tot Luik. Die pest van 1666-1670 was de laatste in de Zuidelijke Nederlanden en blijkbaar de best gedocumenteerde, maar niet de zwaarste. Te Moorslede brak de pest uit in 1666, alle zusters van het gasthuis, op één na, stierven vóór 1670. Ook in Staden is er pest van 1666 tot 1670. Te Izegem worden in de parochieregisters 58 overlijdens aan pest toegeschreven (1667-1668); te Pittem zijn het 350 pest-doden over 1667-1670, met zwaartepunt oktober 1667. Te Rumbeke is er pest in 1668, daarna gevolgd door een andere besmettelijke ziekte waaraan soms 4-5 mensen binnen hetzelfde huis sterven.
1668	Franse troepen komend van Rijsel (gevallen in 1667) en Kortrijk rukken op naar het kasteel van Wijnendale , waarbij o.a. Moorslede en Roeselare door de trekkende troepen gebrandschat en uitgebuit werden; op het platteland werden vele landbouwers geplunderd, of bij weerstand gemarteld of vermoord; waar ze kwartierden eisten ze onderhoud voor henzelf en hun paarden, en voor de vrouwen en kinderen die de legers volgden. Na de verovering van Wijnendale, stootten ze door tot in Steenbrugge , over de Gentse vaart dus, en keerden terug over Oostkamp en Ruddervoorde . In alle dorpen en gehuchten die ze doortrokken werd geplunderd, vernield, gebrand of gebrandschat, en de burgerbevolking gemolesteerd: Aalter, Bellem, Lotenhulle, Poesele, Vinkt, ... Het Brugse Vrije kocht zich dan vrij met het betalen van 155.000 gulden.
1668	Engeland, Zweden en de Republiek sluiten een ‘ Triple Alliantie ’ met de bedoeling de ambities van de Franse koning in te tomen. Ze dwingen hem zagezegd tot de Vrede van Aken, 1668 , waarbij Frankrijk het gebied cadeau krijgt tussen Grevelingen en Nieuwpoort, Waals-Vlaanderen, de kasselrij Kortrijk en de Boven-Schelde tot Oudenaarde. Hij wordt also meester van de drie rivieren van Vlaanderen: IJzer, Leie en Schelde. Bv. Moorsele en Izegem zijn officieel Frans grondgebied .

1668	Men begint rond 1668 aardappelen (én tabak) te kweken in de streek Moorslede-Passendale. Tussen 1685 en 1690 worden aardappelvelden gesignaleerd in de streek van Tielt: Ruiselede, 1685; Tielt-buiten, 1687; Wingene, 1689; Lotenhulle en Poeke, 1690. Vanaf 1702 is de aardappelteelt redelijk verspreid in Vlaanderen (50 jaar vóór Parmentier in Frankrijk). Voordien (vóór 1645) was, in het toen rustiger Waasland, ook een totaal nieuw landbouwsysteem ontwikkeld van geïntegreerde gemengde landbouw , met permanente bebouwing van de akkers, met bemesting, met verbouwing van voederteelten (rapen, klaver) en handelsgewassen (vlas, koolzaad). Het vormt de basis van de intensieve landbouw (zal overal navolging krijgen, vooreerst in Engeland: new husbandry; nu zijn het de basisprincipes van de biologische landbouw). Met nog ook de aardappel erbij, ontstaat in Vlaanderen een basis tot grote graad van zelfvoorziening, en verticale integratie langs de huisnijverheid (van telen van vlas tot spinnen en weven van linnen). Het is een vorm van autarkie die Vlaanderen zal toelaten te overleven in barre tijden, en een sterke bevolkingstoename te kennen in betere tijden, op basis van een typische plattelandscultuur.
1670-1671	Lodewijk sluit een geheim akkoord met Engeland, waardoor Frankrijk van Engeland volledig vrij spel krijgt, als Engeland Walcheren en de Scheldemonding krijgt. De Duitse keizer belooft Frankrijk dat hij zich neutraal zal opstellen in een komende oorlog. Twee kleinere Duitse staten, Keulen en Munster, sluiten een offensieve alliantie met Frankrijk. Nu is Lodewijk XIV klaar om met de steun van meerdere bondgenoten de volgende oorlog te beginnen, de “Hollandse oorlog” , bedoeld om de snel-groeiende economische macht van de Republiek te breken. De Republiek en Spanje hernieuwden hun defensief verbond tegen Frankrijk.
1672	Die Hollandse oorlog begon met een massale aanval met 120.000 man (aanvoerders Luxembourg, Condé en Turenne, en Lodewijk XIV in persoon) over Charleroi recht naar Utrecht , dat veroverd wordt. Lodewijk denkt blijkbaar iets te vroeg dat het afgelopen is, gaat niet door op zijn élan, maar stelt vrede voor, met zware voorwaarden die door Willem III en de Staten-Generaal geweigerd worden. Holland kan zich afschermen achter de waterlinie. Met zijn vloot kan de Republiek beletten dat Engeland zijn deel van de afspraak (de Scheldemonding) inneemt; te gelijk wordt met inzet van veel geld een groot leger aangeworven. Uit het oosten (Duitsers) en uit het zuiden (Zuidelijke Nederlanden) komen tegenaanvallen, Willem III doet zelf ook een uitval naar het zuiden, ontzet Maastricht, poogt het Frans depot te Charleroi in te nemen maar mislukt.
1673	De kring bondgenoten van de Republiek wordt groter (Haags Verbond : de Republiek, Spanje, de Keizer, Brandenburg, Lotharingen en Denemarken). Een nieuwe uitval van Willem III is nu gericht op het arsenaal dat de Fransen hebben te Bonn, wat hij wel kan innemen. Door dit verlies en door de omsingeling, moeten de Fransen zich terugtrekken uit de Noordelijke Nederlanden en wordt de strijd verplaatst naar de Zuidelijke Nederlanden. Daar had men al defensieve maatregelen genomen: steden versterkt en alle bruggen op de Gentse vaart vernield.
1674	Dagelijks zijn er troepenverplaatsingen van Franse of Hollandse eenheden over heel Vlaanderen; zelfs alle veldwegen en vaarten worden onveilig.
1676-1677	1676 en 1678 zijn voor Vlaanderen echte crisisjaren, met o.a. een epidemie van <i>den rooden loop</i> , een bacillaire dysenterie . Het najaar 1676 plaatselijk grote pieken in de sterfte: Kanegem had in het gehele jaar bijna 4 maal zoveel doden als het gemiddelde van de voorgaande 10 jaren, met zeer hoge pieken in september-oktober. In feite trof de verhoogde sterfte praktisch alle dorpen van Vlaanderen, maar trof ook Brabant en Henegouwen. De directe doodsoorzaak blijkt wel degelijk die dysenterie: te Dentergem werd de doodsoorzaak vermeld in de akten: 83% van de overledenen tussen augustus en december 1676 waren dysenterieslachtoffers (over sept-okt, meer dan 90%); bijna 60% van die dysenteriedoden waren kinderen. Die epidemie volgde op een periode van hoge graanprijzen: over de jaren 1674-1677 lag de roggeprijs 50-100% boven de prijzen van het voorgaande decennium; augustus 1674 kende zwaar onweer en hevige regens; 1675 kende een extreem koude juni en een zeer natte zomer; 1676 was dan weer te warm en oorzaak van lage oogst en weinig of onhygiënisch drinkwater; het geheel resulteerde in die dysenterie-epidemie, maar er was ook nog die oorlog, waarvan het zwaartepunt tijdelijk wel meer naar het oosten lag. Maar er lagen nog Franse troepen in de streek, die in beweging kwamen bij de epidemie, en naast de klassieke overlast ook de dysenterie overdroegen. Het klassiek drieluik: voedseltekort, oorlog en besmettelijke ziekten!

1677	Filips van Orléans, jongere broer van Lodewijk XIV wint tegen Willem III en de Spanjaarden de belangrijke slag van Cassel . De koning is evenwel verstoord door de plotse populariteit van zijn broer en verwijderd hem uit de leiding van het leger.
1678	De heerlijkheid Izegem , dat graafschap was sedert 1582, wordt door Lodewijk XIV tot prinsdom verheven, met dezelfde bevoegdheid als het vroegere graafschap.
1678	Nederland en Frankrijk sluiten een separate Vrede te Nijmegen , wel op de rug van Spanje. Dit houdt in dat Frankrijk Franche-Comté krijgt, samen met grensaanpassingen bij de Zuidelijke Nederlanden: worden Frans: de streek van St-Omaars over Hazebroek, Cassel, Belle, en gans de kasselrij Ieper; de Roede van Menen (streek Menen t.e.m. Izegem, Lendeledede, Emelgem); ook Valencijn en Kamerijk. Anderzijds worden gerestitueerd: Charleroi en de kasselrij van Kortrijk (buiten de Roede van Menen). Sommige lokale namen herinneren aan die oude grens; zo was Oostnieuwkerke deels Frans (kasselrij Ieper), deels Spaans (Brugse Vrije). Er bestaat nog de Spanjehoek en de Spanjestraat. De Franse troepen hadden hun magazijnen te Beselare (halfweg Ieper-Wevelgem), maar de ganse streek moest voorraad en brandschat betalen: Moorslede, Hooglede, Oostnieuwkerke, Rollegem-Kapelle moesten elk duizend tot tweeduizend pond parisis betalen boven de proviand.
1680	Lodewijk XIV zoekt een reden om opnieuw te kunnen aanvallen en vindt die in een paragraaf van het vredesverdrag dat de steden en districten afgestaan worden met hun onderhorigheden. Er wordt een Chambre de Réunion opgericht met als taak na te gaan welke gebieden ooit, desnoods in een zeer ver verleden onderhorigheden waren van de verworven steden of gebieden. Het archief van 3 eeuwen Vlaams Rekenhof te Rijsel (met veel domaniale akten) was een goede bron!
1680-1682	De zonnekoning komt op bezoek (Geluwe en Menen) in 1681 en stuurt zijn troepen op beperkte campagnes, o.a. de streek van Kortrijk en Meulebeke , dat geplunderd wordt; de burgemeester wordt voor een aantal maanden gevangen gezet te Menen. Te Kanegem was de sterfte over de jaren 1680 tot half 1682 weer meer dan tweemaal zo hoog als normaal. In januari 1682 was er een zware overstromingsramp in het kustgebied, gevolgd door overvloedige regens tot in mei. Kanegem kent in 1680 geen enkel huwelijk, en 30% minder geboorten, zeker veel miskramen; opvallend is dat bij de geboorten het aantal jongens slechts 80-90% bedraagt van het aantal meisjes en dit over de jaren 1680 tot 1692; normaal is die sex-ratio 105.
1683	De oorlog laait weer in volle hevigheid op. Zo eisen ze 8.000 gulden van Meulebeke dat onmogelijk kan betalen; de Fransen voeren tot driemaal toe wraakacties uit tot de ganse bevolking gevlucht is: boerderijen worden geplunderd, gewassen vernield, notabelen gevangengezet, tot uiteindelijk toch de gevraagde som volledig is betaald. In september zijn Hollandse troepen aangekomen in de omgeving van Beernem . Van daaruit ondernemen ze een rooftocht naar Roeselare en Izegem ('Frans' grondgebied!). De Fransen riposteren, veroveren eerst Kortrijk en trekken naar de Gentse vaart langs Bellem (Aalter), maakten er een brug, vallen Zomergem binnen en trekken naar Sas-van-Gent , waar alle huizen in de as worden gelegd. Dan overvielen ze Sint-Laureins, Eeklo, Maldegem, Sijsele, Beernem en Roeselare , waar ze overal brandstichtten, tenzij in Maldegem en Beernem die zwaar betaalden. Andere bronnen melden dat ook Oostwinkel, Knesselare, Waarschoot, Bellem in vlammen opgaan. Te Beernem, Assebroek en Oedelem worden mannen opgeëist voor versterkingswerken. Het Brugse Vrije betaalt niet minder dan 150.000 gulden in goud.
1684	Er komt een onduidelijke wapenstilstand van Regensburg in 1684, eerder een erkenning van zwakte door Spanje, dat ook geen echte hulp ondervindt van zijn bondgenoten, de Republiek en de keizer; die laatste heeft zelf problemen genoeg met de Turkse aanvallen. Wat vóór 1681 bezet was alsook Straatsburg en Luxemburg wordt voor 20 jaar aan Frankrijk afgestaan.
1685	Vanaf 1685 tot 1713 worden de akten te Roeselare in het Frans gesteld, zoals ook elders als onderdeel van de verfransing van veroverd gebied.
1685-1686	Uittocht van de Franse Protestanten (Hugenoten) na de ' Révocation de l'édit de Nantes '. Dit edict liet een godsdienstvrijheid toe in Frankrijk, maar werd in 1685 herroepen door Lodewijk XIV. Ongeveer 200.000 Hugenoten verlieten het land tijdens de volgende jaren, wat een enorme aderlating betekende, want het betrof een bevolkingsgroep met veel handelsconnecties en industriële vaardigheden. Het doet Protestants Europa ook schrikken en maakt heel Europa bewust van de Franse dreiging. In 1686 sluiten de keizer, Spanje, Zweden en een aantal Duitse staten de Alliantie van Augsburg tegen Frankrijk.

1688	Lodewijk valt de Palts binnen met veel verwoestingen; hij valt ook met een drogreden de Republiek aan. Het is het begin van de 9-jarige oorlog. Willem III van Oranje was op dat ogenblik door de Engelse protestanten te hulp geroepen tegen de katholieke Jacobus II, nochtans vader van Willem's echtgenote, Mary Stuart . Jacobus vlucht naar Frankrijk en Mary en Willem worden koningin en koning van Engeland.
1689	In 1689 wordt het Verbond van Wenen gesloten tussen de Republiek en de keizer, waarbij zich aansluiten: Engeland, Keulen, Luik, de Palts, Brandenburg, Hannover, Beieren en in 1690 ook Spanje en Savoye. Zo ontstaat tegen Frankrijk een werkelijk grote coalitie, waarin Spanje meer en meer op de achtergrond komt: heel Europa wacht in feite op de dood van Karel II van Spanje; bij een 'secreet articul' wordt aan Leopold van Oostenrijk de opvolging van de Spaanse landen beloofd.
1690	Nederlaag bij Fleurus van de Alliantie tegen de Franse troepen. Willem verslaat ondertussen de legers van zijn schoonvader in Ierland, wat Willem nog altijd de held maakt van de protestantse 'orangemen' met hun jaarlijkse optochten tegen de Katholieken in Ierland.
1689-1695	Jaarlijkse veldtochten van de Franse legers, doorgaans onder leiding van Luxembourg later Villeroy, steeds in de Zuidelijke Nederlanden. Samen zijn er 200.000 soldaten militair actief, (Fransen, Spanjaarden, Hollanders, Engelsen, Schotten en Duitsers), leveren slag, moeten gevoed worden, plunderen, plegen doodslag op de burgerbevolking. De vijandelijkheden spreidden zich over de gehele Zuidelijke Provincies, aanvankelijk relatief minder in het huidige West-Vlaanderen, maar in totaal verliest de kasselrij Kortrijk minstens een kwart van zijn bevolking tijdens die 9-jarige oorlog .
1689	De Franse troepen komen in 1689 van Henegouwen naar Kuurne, later te Dottenijs, te Rekkem en te Harelbeke ; van hieruit krijgt Meulebeke weer eens zware lasten opgelegd. Omgekeerd vallen Hollandse troepen Izegem binnen om te plunderen, bij een nachtelijke inval in oktober 1689. Moorslede moest dan weer Spaanse contributie betalen (8.400 in 1691).
1691	Meulebeke wordt geplunderd door Franse soldaten, huizen afgebroken en in brand gestoken. Op een van hun strooptochten in de Mandelstreek nemen ze 338 koeien mee waarvan 148 uit Oostrozebeke.
1692-1693	Meulebeke krijgt in 1692 alweer ongewenst bezoek; de bevolking vlucht zoveel als mogelijk 'met hebbe en goed' in het kerkgebouw. Hetzelfde jaar wordt het kasteel van Meulebeke ingenomen door de bondgenoten, in 1694 is het kasteel dan weer in de handen van de Fransen. Er breekt in 1692 ook een ziekte uit, wel de 'peste' genoemd, maar vermoedelijk een andere besmettelijke ziekte. In 1692 en 1693 verdubbelden de roggeprijzen, zowat in de gehele Zuidelijke Nederlanden, deels als gevolg van de misoogsten: 1692 was uitermate nat; ook 1693 was ongunstig; 1694 was beter maar te droog, met drinkwaterproblemen. Ook Brabant, Henegouwen, Luik en delen van Frankrijk kenden een crisis in 1693, maar onze streek kende na het crisisjaar 1693, nog zware ellende tot en met 1696
1694-1696	Zwevezele kende in 1694 in het voorjaar hongersnood; in de zomer, bezoek van de twee legers, bondgenoten en Fransen, met plunderingen en verwoestingen; in het najaar kwam dan de besmettelijke ziekte: op 6 maand waren er 103 doden tegenover een gemiddelde van 35 voor een heel jaar. 62% van de bewoners worden <i>volgens de rechten van de maelderie als arm beschouwd</i> . In Juli 1695 wordt de dorpskerk geplunderd en verwoest; eind 1695 liggen twee derde van de landbouwgrond te Zwevezele onbenut. <i>A peste, fame et bello, libera nos, Domine!</i> Tielt telt in 1694, 137 arme gezinnen op een totaal van 286 of 48%. In de eerste acht maanden van 1695 worden er te Izegem maar 19 kinderen geboren. Aarsele, Dentergem, Kanegem hebben in 1694 minstens 5 maal zoveel doden als normaal; in Kanegem zijn er in 1694 uitzonderlijk weinig geboortes of huwelijken en na het moordend najaar 1694, tot 1699, noteert men er zelfs de overlijdens niet meer. In feite kennen de kasselrijën Kortrijk en Oudenaarde algemeen een hoog sterftcijfer: oktober, november en december 1694 zijn regelrechte maanden des doods. Voor het gehele kalenderjaar 1694 bedraagt het sterftcijfer zes keer het geboortecijfer. Stilaan zakt de streek naar een absoluut dieptepunt . Er is een epidemie van besmettelijke koorts (vaak gewoon <i>sterfte</i> genoemd of <i>contagieuze sieckte</i> , mogelijks dysenterie en/of tyfus, twee klassieke ziekten van oorlog en ellende), o.a. gesignaleerd te Meulebeke (1 op 4 inwoners sterft; in november 1694 alleen zijn er 156 overlijdens; men begraaft in massagraven), Oekene (1 op 3 sterft), idem Rumbeke, Izegem, Aarsele, Kanegem, Zwevezele . De ziekte of ziekten duren op sommige plaatsen tot 1696, zoals te Izegem, toen uiteindelijk 'het merendeel van de bewoners overleden was aan <i>sterfte</i> '.
1697	Er komt tijdelijk een einde aan de gevechten in 1697, met de Vrede van Rijswijk : men keert terug naar de territoriale toestand van 1684, zodat er in feite geen overwinnaar is van de 9-

	jarige oorlog. Roeselare blijft Frans grondgebied. De grote verliezers zijn de burgers van de kasselrij Kortrijk en van de Gaverstreek
1700-1701	De vrede is evenwel van korte duur. Karel II, koning van Spanje, overlijdt in 1700, kinderloos. Lodewijk XIV had het in stilte kunnen regelen dat Karel II een testament achterliet dat een kleinzoon van Lodewijk, nl. Philip van Anjou, enige erfgenaam maakt, zodat een Bourbon op de troon kwam van Spanje . Oostenrijk eist echter de uitvoering van een eerder akkoord. Er ontstaat nu een verbond Frankrijk-Spanje (inbegrepen Maximiliaan Emanuel, keurvorst van Beieren tevens landvoogd van de 'Spaanse Nederlanden') tegen het Haags verbond Oostenrijk-Republiek-Engeland. De Fransen bezetten de Zuidelijke Nederlanden weer in 1701.
1702-1704	In 1702 begint de Spaanse successieoorlog , wanneer ook Willem III sterft. De legerleiding van het Haags verbond komt bij twee militaire genieën Eugenius van Savoye (Oostenrijk) en de hertog van Marlborough (= John Churchill). 1703, Spaans-Franse vloot verslagen door Engels-Nederlandse vloot en Gibraltar krijgt Engels garnizoen. 1704, Marlborough dwingt Maximiliaan Emanuel tot ontruiming van Beieren. Het wordt een echte wereldoorlog, deels uitgevochten in overzeese gebieden.
1706	Marlborough wint in 1706 bij Ramillies (halfweg Tienen-Namen), waarbij de 'Anjevijnen' (Spaans-Frans verbond) heel wat terrein in de Zuidelijke Nederlanden moeten prijsgeven. Er ontstaat een Engels-Staats condominium over het grootste deel van de zuidelijke Nederlanden.
1705-1708	Het troepenbewegingen zijn niet altijd goed te lokaliseren. Maar waar troepen kwamen, was er ellende. 1705, Hollandse troepen dreigen de kerk van Meulebeke plat te branden, wat kon 'afgekocht' worden. 1706, de inwoners van Staden hadden hun goed in de Kerk samengebracht en vluchtten, voor de Franse troepen. 1706, Roeselare , grote schade door troepen van de hertog van Beieren (Frans kamp), terwijl op het platteland vagebonden en afgedankte soldaten gaan roven en moorden. Ook 1706, in Hooglede (dus vlakbij voorgaande plaatsen) liggen geallieerde troepen; de schade bij de burgers van dit dorp werd geëvalueerd op meer dan 150.000 pond (1/10 van de schade werd vergoed). In 1707 lagen 8.000 Franse soldaten in de streek tot Deinze . Tegelijk eiste generaal Codoghan (blijkbaar geallieerde troepen) te Staden paarden, haver, koren en pioniers (werklieden voor versterkingswerken). 1708 toont een duidelijk overwicht van geallieerden, met hoofdkwartier van Marlborough tijdelijk te Roeselare , en troepen te Hooglede , Moorslede (zware opeisingen gekend), Wervik , Menen , Moorsele ; van hieruit werd het beleg en de inname van Rijsel georganiseerd. In mei 1709 telt Pittem nog 923 inwoners bij 160 gezinnen; in 1694 (15 jaar vroeger, maar zeker ook geen weeldejaren) waren er 1740 inwoners over 389 gezinnen.
1708-1711	In 1708 gaan de Anjevijnen in de tegenaanval en heroveren tijdelijk Brugge en Gent . Marlborough en Eugenius van Savoye verslaan hen evenwel vernietigend bij Oudenaarde , eveneens 1708, en veroveren Rijsel; de weg naar Parijs lijkt open en Lodewijk toont zich bereid tot vrede. Toch komt er nog een bloedige slag in 1709 bij Malplaquet (Bavay-Maubeuge, op Belgische grens). De geallieerden halen daar een moeilijke overwinning met vele duizenden doden langs beide kanten.
1709	Op Driekoningenavond 1709, begon een zware vorstperiode over een groot deel van Europa; veel gewassen werden vernield, met gevolgen van schaarste, hoge voedselprijzen en hongersnood voor de armen. Daarna zorgen overstroming van de Mandel watersnood te Izegem. De graanprijzen komen op recordhoogte voor de 18 ^e eeuw. Maar toch ziet men geen grote stijging van de sterftcijfers. Na dat hongerjaar komt de aardappel als volksvoedsel in trek (men spreekt van ' eirpeiren ' niet van aardappel). De aardappel voedde per oppervlakte-eenheid tweemaal zoveel mensen als de graanteelt.
1710	Franse troepen trekken van Ieper naar Menen en passeren door Dadizele ; geleden schade in het dorp: 1600 pond.
1710-1712	Moorslede moet steeds paarden en paardenvoeder leveren o.a. voor beleg van Le Quesnoy en Bouchain, beide bij Valenciennes. Izegem blijkt rust te krijgen: 3.447 inwoners in 1710; maar blijkbaar zijn de handelsactiviteiten er stilgevallen: in 1712, worden zowel de Grote- als de Koommarkt gebruikt als bleekweiden, en de Nieuwstraat stond zo vol gras dat men nog met moeite de kasseistenen zag. Wel zijn er in de streek de klassieke opeisingen, plunderingen, fourragering, .. van de trekkende legers.
1711-1714	In 1711 worden de kaarten in Engeland verlegd; Marlborough wordt ontslagen en er komen geheime Brits-Franse vredespreliminairen die de Republiek buiten spel zetten. Het vredesverdrag wordt in 1713 wel te Utrecht getekend. Voor de Zuidelijke Nederlanden wordt de zuidgrens vastgelegd zoals we ze nu kennen; onze gebieden worden toegekend aan Oostenrijk, maar voorlopig nog verder beheerd door de 'Anglo-Bataafse conferentie' tot een definitieve regeling is uitgewerkt tussen de geallieerden onderling.
1713	In 1713 wordt het Spaanse tijdperk voor Vlaanderen afgesloten . De Oostenrijkse

	<p>Habsburgers verliezen hun rechten op de Spaanse kroon, maar krijgen als troostprijs de resten van de vroegere Spaanse Nederlanden. Die Oostenrijkse Nederlanden omvatten vaag weg het huidige België, althans voor wat betreft het westelijk deel ervan; oostelijk omvatte het niet het prinsdom Luik, maar wel Gelderland en Luxemburg. Juridisch ging het om een personele unie van 11 gewesten: de hertogdommen Brabant, Limburg, Luxemburg en Gelderland, de graafschappen Vlaanderen, Henegouwen en Namen, de heerlijkheden Mechelen, Doornik en het Doornikse, en een speciale eenheid: de 'landen van Impositie' ook wel eens West-Vlaanderen genoemd. Met dit laatste gebied wordt het geheel bedoeld dat wegens de vorige verdragen als Frans gebied werd beschouwd: de Roede van Menen (met Izegem), maar ook Ieper, Veurne en Roeselare. Dit gebied werd niet teruggebracht binnen het graafschap Vlaanderen, maar beheerd als een eigen keizerlijk gewest. Elk van deze 'provincies' had haar eigen voorrechten, gewoonten en bestuursorganen. De centralisatiebeweging, die in alle landen was doorgegaan sedert de Bourgondische hertogen, was hier volledig stilgevallen door de aanhoudende oorlogsellende.</p>
1715	<p>Het 'barrièretraktaat' is rond in 1715, gesloten tussen Oostenrijk, de Republiek en Engeland. De essentie is dat de Republiek 8 garnizoenen bezet houdt gericht tegen Frankrijk: Veurne, het fort Knocke, Ieper, Waasten, Menen, Doornik, Dendermonde en Namen. De kosten worden betaald door Oostenrijk; de Schelde blijft gesloten; handel op de Indiën is verboden voor de Zuidelijke Nederlanden. Voor de Zuidelijke Nederlanden valt dus niet veel te rapen; Frans-Vlaanderen en een stuk Henegouwen zijn definitief verloren (Van Duinkerken tot Maubeuge). Wel hebben die Zuidelijke Nederlanden, tijdens die Spaanse Successieoorlog, weer eens 11 oorlogscampagnes over hun grondgebied gekregen. In 1715 stierf de Zonnekoning, hij liet een uitgeput land na, rijpgemaakt voor de revolutie, maar met ... Versailles, en: het Frans was ook de taal van de adel én van de diplomatie geworden, tot in Rusland. Hij had gehoopt een absolute hegemonie te halen in Europa, de Franse grenzen te verschuiven tot de Rijn, maar haalde toch Artois, Frans-Vlaanderen, Franche-Comté en de Rousillon binnen. Populair was hij niet, zijn stoffelijk overschot werd bij de begrafenis door het volk beschimpt...</p>
XXXX	<p>Marlborough blijft bij het volk nog lang voortleven in het (anti-)oorlogslied, dat begint en eindigt ongeveer als volgt (nog gehoord in mijn jeugd, half 20e eeuw): "Malbrough s'en va t'en guerre; ne sait quand reviendra. Il reviendra à Pâques ou à la Trinité. La Trinité se passe; Malbrough ne revient pas. ..... Monsieur Malbrough est mort et enterré."</p>

Bronnen : Het spijt me, maar bovenstaande tekst is een verzameling van losse notities, die op een erg onwetenschappelijke manier genoteerd zijn, meestal zonder nauwkeurige bronnotitie. Toen ik het geheel systematisch ging schikken, was het te laat om alles te reconstrueren vanaf de eerste bronnen. De oorspronkelijke bedoeling was feitjes in een 'tijdlijn' te koppelen binnen de stamboom zelf, maar het bleef voorlopig (?) bij een gekapte tekst. Een belangrijke bron bij die eindredactie was evenwel: Etienne L. A. Cappelle: Beknopte Geschiedenis met een kleine maar ook een grote G van de streek Roeselare-Tielt, deel 2 (1500-1789), Uitgave VVF Tielt 2004. Ik gebruikte zelfs zijn titel voor mijn inleiding, waarvoor mijn excuus, maar ook mijn waardering! De gegevens over Kanegem komen uit Birger De Coninck: Kanegem (1647-1797). Een historisch-demografische studie van een plattelandsgemeenschap, op Internet gezet in juni 2004. Analoge studies zouden mij zeker interesseren. Tenslotte: voor de 'grote' geschiedenis gebruikten we als leidraad: Kalendarium. Geschiedenis van de Lage Landen in jaartallen. Uitg. Het Spectrum; 9^e druk, 1999.